

Tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi integratsioon – reaalsus või unistus?

Lilia Leppsaar (RN, MSc) ja Kadri Oras (RN, MA)

04/05/2023

Rahvastiku vananemine on esitanud suure väljakutse nii tervishoiu kui sotsiaalhoolekande süsteemile. Eakas inimene võib vajada abi mõlemast süsteemist. Tervishoiuteenuse osutajad kogevad sageli, et eakate terviseprobleemide lahendamisel ei piisa kõrgetasemelisest arstiabist. Vajalik on ka tugivõrgustiku olemasolu ning sotsiaalteenuste kättesaadavus, toetus paranemisel ja vajadusel ka edaspidi. Abivajaja seisukohalt on oluline, et need kaks süsteemi omavahel põimuksid ja nende teenuste kättesaamine oleks sujuv.

Aastaid on räägitud hooldusvajadusega inimese seisundi igakülgse hindamise vajadusest. Eesmärk on abivajaja õigel ajal suunata just temale sobiva teenuseni, et vähendada korduvaid hospitaliseerimisi, EMO visiite ning hooldusasutusse suunamise vajadust. Tervishoiu ja sotsiaalsüsteemi ühine hindamissüsteem oleks hea võimalus kaht üksteisest kaugenenud süsteemi lähendada.

Tervishoiu poolt on viimased kakskümmend aastat toetatud interRAI hindamismetoodikat, mis on praegu kasutusel geriaatrilise seisundi hindamise teenuses geriaatriameekonna ja Eesti Haigekassa soovitatud hindamisinstrumentina nii koduõendusteenusel kui ka õendusteenuse osutamisel hooldekodus. Eesti Gerontoloogia ja Geriaatria Assotsiatsioon (EGGA) on erialaorganisatsioonina kandnud interRAI adapteerimise ja koolitamisega seotud vastutust Eestis. Eesti õed on ka läbi viinud mitmeid interRAI instrumentidega seotud uurimistöid.

Aastatel 2018–2019 töötati Sotsiaalministeeriumi tervisevaldkonnas välja detailne tegevuskava interRAI tarkvara loomiseks ning riskasutamiseks kogu Eestis loodava hindamisinstrumentide keskkonna tarbeks. Riigihange tarkvara tegemiseks lubati korraldada 2020. aasta alguses, kuid siis tuli COVID, projekt osutus oodatust kallimaks ning see pandi pausile.

Eelmise aasta detsembris korraldas EGGA teabepäeva teemal „**Arengud tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna koostöös**“. Meil oli huvi kuulata koostöö plaanidest peatse käivitava hooldereformi valguses. Sissejuhatuse teabepäevale tegi emeriitdotsent Kai Saks EGGA juhatusest. Tema sõnavõtust jäi kõlama mure, kuidas tagada pikaajalist hooldust vajava inimese hindamine ühtsetel alustel nii tervishoius kui sotsiaalhoolekandes.

Probleemidest kahe sektori koostöös ja arenguperspektiividest kõneles sotsiaalkaitseminister Signe Riisalo. Kaily Susi (SOM tervishoiuosakond) ettekanne heitis pilgu samale väljakutsele tervishoiu poolt. Ta tutvustas 2023. aastal algavat

esmatasandi tervishoiu koostöövõrgustike loomist, mis parendaks koostööd erinevate osapooltega piirkonniti.

Kolme aasta tagusest ettevalmistustest hindamisinstrumentide keskkonna (HIK) ja interRAI kasutusele võtmisest süsteemideülevalt tegi ettekande upTIS juht Taavi Annus. Projekt, millesse panustasid ka mitmed EGGA liikmed, pandi pausile COVIDi puhkedes ja kahjuks on need plaanid tänaseni seisma jäänud.

Ettevalmistustest 2023. aasta hooldusreformiks andis ülevaate Ketri Kupper (SOM pikaajalise hoolduse planeerimise juht). Temalt kuulsime, et reformi käivitamiseks vajalik hindamismetoodika veel valmis ei ole. Püütakse kohandada instrumenti, mida siiani kasutati psüühilise erivajadusega inimeste seisundi ja teenuste vajaduse hindamiseks. Instrumendil puudub elektrooniline versioon ning esialgu hakatakse seda kasutama paber kandjal.

Tervishoius on 2004. aastast kasutusel InterRAI hindamisinstrumendid pikaajalist ravi ja hooldust vajavate inimeste terviklikuks hindamiseks, mida kasutavad juba mitmed haiglad. Sotsiaalhoolekande pool on valinud abivajajate hindamiseks uue hindamisvahendi, kuigi aastaid on tehtud tööd selle nimel, et võtta kasutusele mõlemas süsteemis sama instrument. Ühise instrumendi kasutamine tagab hindamise samadel alustel ja aitab vältida dubleerimist. Erinevad uuringud on tõestanud ka selle majandusliku kasu (de Almeida Mello et al. International Journal of Integrated Care DOI: 10.5334/ijic.6968 , 2023).

Ettekannete lõpus toimus paneelarutelu, kus osalesid erinevate erialaorganisatsioonide juhid: Kairit Lindmäe (ESTA), Anneli Kannus (EÕL), Merike Siht Eesti Sotsiaalasutuste juhtide nõukojast, Angelika Lall (EstINCA) ning ministeeriumist Kaily Susi ja EGGA juhatusest Kai Saks. Esimesena arutati paneelis selle üle, **millised on praegu toimivad head näited kahe süsteemi vahelises koostöös**. Heaks praktikaks peeti seda, kui spetsialist töötab teises süsteemis, nt hoolduskoordinaatorid, õed hooldekodudes, sotsiaaltöötajad haiglas. Selline töökorraldus aitab parendada suhtlust ja koostööd sotsiaalhoolekande- ja tervishoiuspetsialistide vahel. Mainiti ka hästi toimivat isiklike heade suhete olemasolu, nt väikeses kogukonnas, ministeeriumis, eri asutustes. Sageli purunevad need koos spetsialisti lahkumisega. Tartu linnas toimivast kahe süsteemi vahelisest heast koostööst toodi positiivse näitena välja haigla ja omavalitsuse vahelised juhtumiarutelud, nii kohtumistena kui ka veebi teel.

Teisena otsiti vastust küsimusele, **milline võiks olla esimene samm koostöö parandamisel**. Vastamisel toodi välja palju olulisi ja häid mõtteid, näiteks kindel rollide jaotus, spetsialistide pädevuste kirjeldamine, usaldus teise poole vastu, heade praktikate jagamine mõlema süsteemi spetsialistidele. Nimetati ka süsteemset lahendust nagu PAIK-teenus, kuhu saavad mõlemad pooled anda infot ja saada infot, ning inimese probleemidele on terviklik lähenemine. Anneli Kannus (EÕL) ütles, et vajalik on luua ühine määrus sotsiaalhoolekande ja tervishoiu koostöö korraldamiseks, mis aitab luua koostöö

ühtsetel põhimõtetel. Ühe hea mõttena nimetati ka perearstide õppekavva sotsiaaltööst loengute lisamist, mis aitaks tulevastel arstidel avada sotsiaaltöötaja rolli ja tööd.

Teabepäeva fookuses olnud küsimused, kuidas tagada hooldusvajadusega inimese seisundi ja vajaduste hindamine sarnastel alustel nii tervishoius kui sotsiaaltöös ning kuidas võimaldada tulemuste riskasutamist nende valdkondade vahel, jäid vastusetu.

EGGA teabepäev andis meile kinnitust, et koostöö abivajaja jaoks spetsialistide tasemel toimib ja seda peetakse ka ministeeriumi poolt oluliseks, ent kahe süsteemi lähendamiseks suurt plaani me kahjuks ei näinud.